

«Αναρωτήσεις για τους Συγγραφείς, τη γραφή και την κρίση»

Αμαλία Κ. Ηλιάδη, Φιλολόγος-Ιστορικός, Μεταπτυχιακό δίπλωμα
Βυζαντινής Ιστορίας από το Α.Π.Θ.

Συχνά αναρωτιέμαι σε ποια ψυχολογική κατάσταση μπορεί να βρίσκονται σήμερα οι συγγραφείς στην Ελλάδα... Ενδεχομένως ανήσυχτοι και προβληματισμένοι με όσα συμβαίνουν γύρω μας. Πώς άραγε αντιλαμβάνονται την κρίση και πώς τους επηρεάζει; Ίσως ως οδοστρωτήρα που δεν αφήνει τίποτε όρθιο: Οικονομίες, αντιλήψεις, συναισθήματα και ανθρώπους. Γιατί οι ρίζες της Κρίσης είναι διεθνώς το χρηματοπιστωτικό σύστημα που εκμεταλλεύτηκε την απληστία του καταναλωτή. Στην Ελλάδα, ο λαϊκισμός, η κυρίαρχη ιδεολογία της μεταπολίτευσης που μετέτρεψε την πολιτική σε πάρτι για την κατοχύρωση των επιδομάτων και των κεκτημένων, ενάντια σε όσους δεν είχαν φωνή. Όμως κάτω από την οικονομική κρίση κρύβεται η χρεοκοπία των μυαλών και των συνειδήσεων. Η ελληνική ιδιαιτερότητα. Η βαθιά θεσμική υπανάπτυξη σε σχέση με τη Δύση. Πίσω από τη βιτρίνα των ευρωπαϊκών θεσμών υπάρχει η ανατολίτικη νοοτροπία. Αντί ευθύνης του ατόμου, πάνω στην οποία στηρίχτηκε η νεωτερικότητα, έχουμε ακόμη κινούμενες κομματικές αγέλες.

Η περίοδος που περνάμε θα ευνοήσει άραγε την παραγωγή «σοβαρών» βιβλίων; Μετά από μια μεγάλη περίοδο πλήξης, η Κρίση κάνει τις αξίες

πιο ανάγλυφες. Τα τελευταία χρόνια το μυθιστόρημα είχε στρέψει την προσοχή του στο άτομο και τον μικρόκοσμο της καθημερινότητας. Νομίζω όμως ότι τώρα θα ξαναθυμηθεί την παλιά τέχνη του Μπαλζάκ που έχει ξεχάσει. Γιατί το μυθιστόρημα ήταν πάντα η μεγάλη τέχνη για το στοχασμό πάνω στον άνθρωπο και την κοινωνία. Άλλωστε, η σχέση όλων σχεδόν των συγγραφέων με τις νέες τεχνολογίες, το Web, τα Social Media είναι εξαιρετική. Αν και τα ηλεκτρονικά φιλιά και οι γνωριμίες πάνω στους υγρούς κρυστάλλους της οθόνης δεν έχουν «αίμα».

Τα μεγάλα προβλήματα που αφορούν τον έρωτα και το θάνατο, τον πόνο και την περιπέτεια των αισθημάτων, δεν διδάσκονται σε κανένα σχολείο. Η λογοτεχνία όμως επιχειρεί κάποιες απαντήσεις αν και δεν αλλάζει η λογοτεχνία τον κόσμο. Μπορεί όμως να αλλάξει τις συνειδήσεις. Το μυθιστόρημα μπορεί να θέσει τον συνολικό κόσμο ως ερώτημα, να βάλει σε τάξη το χάος στο οποίο ζούμε, να μας βοηθήσει να δούμε την ομορφιά της ζωής ή να μας δώσει λίγη παρηγοριά για την οδύνη της ύπαρξης. Προσωπικά, θα ήθελα να πιστεύω ότι η ανάγνωση βιβλίων για όλους τους ανθρώπους είναι στοχασμός και απόλαυση.

Βέβαια ο «ιδανικός αναγνώστης» δεν υπάρχει και δεν χρειάζεται να υπάρχει, γιατί υπάρχει εκείνος που έχει «εκλεκτικές συγγένειες» με τον συγγραφέα. Αυτό όμως είναι η εξαίρεση, γιατί κάθε αναγνώστης κάνει τη δική του ερμηνεία. Και, όπως είπε ένας θεωρητικός, η ανάγνωση είναι ένα πικ-νικ, όπου ο συγγραφέας βάζει τις λέξεις και οι αναγνώστες το νόημα.

Βέβαια, ο κόσμος δεν είναι απλός, αντίθετα από ό, τι χρησιμολογεί ο καταληκτικός στίχος του «Ερωτικού Λόγου» του Σεφέρη. Θα θέλαμε να ήταν ή να γίνει. Η ποίηση όμως μπορεί να είναι απλή, όπως το παρακάλεσε αλλού και ο ίδιος («Ένας γέροντας στην ακροποταμιά») και όπως ήταν άλλωστε στις πιο λαμπρές στιγμές της ιστορίας της.

Η μοντέρνα ποίηση μαζί με τον ρυθμό έχασε και την απλότητά της – ίσως και να πάνε μαζί αυτά τα δυο. Έγινε κρυπτική, αναίτια και άσκοπα δυσνόητη, συχνά απροσπέλαστη. Με τον Τσέλαν η κρυπτικότητα αυτή έφτασε στο απώτατο σημείο της. Δεν πάει άλλο. Ο ποιητικός αυτός κύκλος, μέσα στον οποίο γεννήθηκαν μεγάλα έργα, πρέπει πια να

κλείσει. Το ποίημα δεν μπορεί να είναι ένας διανοητικός γρίφος. Όταν είναι γρίφος, χάνεται η συγκίνηση, και χωρίς συγκίνηση δεν μπορεί να γίνεται λόγος για ποίηση. Ο Σολωμός είναι ο πιο δύσκολος ποιητής της νεοελληνικής ποίησης. Η δυσκολία του όμως δεν εντοπίζεται ποτέ στο πρωτογενές επίπεδο του «τι λέει εδώ ο στίχος;». Αρχίζει από κει και πέρα.

Θαυμάζω τον Γκιστάβ Φλομπέρ. Πιστεύω ότι μαζί του ξεκινάει η μοντέρνα λογοτεχνία. Για πρώτη φορά η γραφή γίνεται πρόβλημα. Η αναζήτηση της ακρίβειας, την μοναδικής σωστής λέξης αγγίζει τα όρια του μυστικισμού και το ύφος αναδεικνύεται ως θεμελιώδης παράγοντας του μυθιστορήματος. Οι καλοί συγγραφείς γράφουν δύσκολα έως πολύ δύσκολα γιατί η γραφή απαιτεί πειθαρχία. Οι τίτλοι των βιβλίων τους πρέπει να είναι πρωτότυποι και να αποδίδουν το πνεύμα του βιβλίου. Ωστόσο, τα τελευταία χρόνια το εκδοτικό μάρκετινγκ αντιμετωπίζει τους τίτλους με μια μανιέρα εξυπνακισμού η οποία μικρή σχέση έχει με τη λογοτεχνία. Οι περισσότεροι συγγραφείς χάνουν γράφοντας ένα κομμάτι της πραγματικής ζωής. Πιστεύουν ότι η θέση τους στον «ελληνικό κανόνα» της λογοτεχνίας είναι σημαντική αφού δουλειά του συγγραφέα είναι η δημιουργία. Παρόλο που η ματαιοδοξία τους κάνει σινιάλα στην υστεροφημία, η λογοτεχνική αποτίμηση είναι δουλειά των γραμματολόγων η οποία ούτως ή άλλως γίνεται ερήμην τους και τις περισσότερες φορές ενάντια στις επιθυμίες τους.

Οι συγγραφείς νιώθουν να αλλάζουν, ασφαλώς, όμως ο άνθρωπος ενηλικιώνεται με ομόκεντρους κύκλους, όπως τα μεγάλα δέντρα. Κάτω από την εξωτερική επιφάνεια υπάρχει ό, τι ζήσαμε βαθύτερα και απωθήσαμε. Κι ο θάνατος; «Κι η αστραπή του θανάτου θα απλώσει πάνω στα πράγματα που βαραίνουν από την πλήξη εκείνο το παράξενο ρίγος που τα κάνει ανεξιχνίαστα και μοναδικά» (απόσπασμα από το «Όνειρο του Οδυσσέα»). Μια ερώτηση που δε θα ήθελαν, ίσως, να απαντήσουν οι συγγραφείς. Το όνομα του θεού τους πρέπει να μένει μυστικό. Τα αγαπημένα πράγματα ξεθωριάζουν στο δυνατό φως και πρέπει να μένουν στη σκιά.

(Δακτυλογράφηση: Βάσω Κ. Ηλιάδη).